

Landbouw anders beleven

Op ontdekking langs
Heerse hoeves

Fruitgemeente met pit

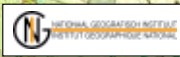
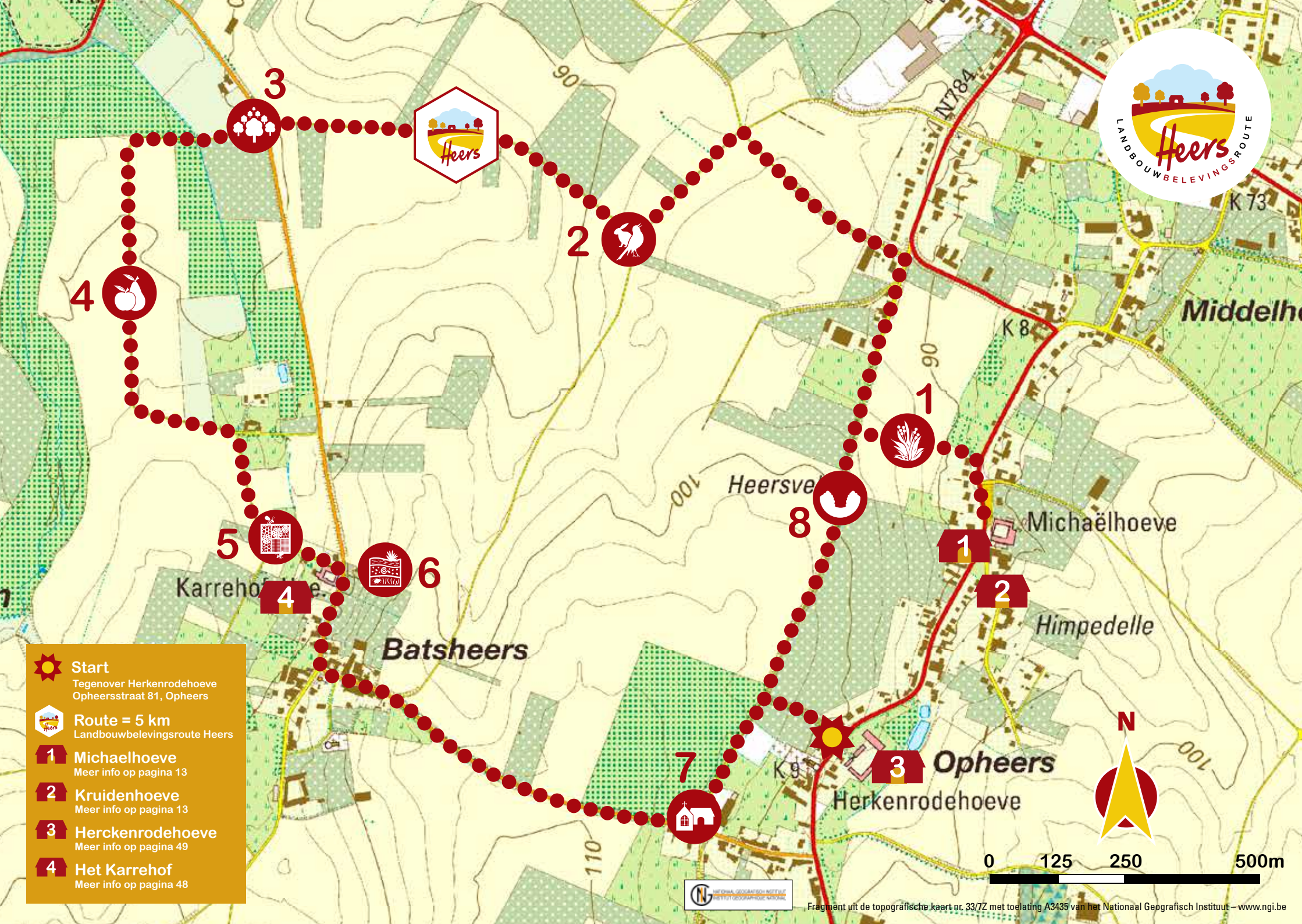
Midden in de Haspengouwse heuvels liggen twee schilderachtige dorpen waar de landbouw nog de hoofdrol speelt: **Batsheers** en **Opheers**, deelgemeenten van **Heers**. Hier loop je langs traditionele vierkanthoeves, boomgaarden en akkers. Onderweg geniet je van vergezichten over de velden en dorpen. Dat is niet toevallig. Met 132,50 meter is Heers een van de hoogste punten van de streek.

Met dit boekje nemen we je graag op sleeptouw langs enkele bijzondere vierkanthoeves en het omliggende landschap. Dankzij de **weetjes**, **opdrachten** en **tips** zie je nog meer tijdens je tocht.

- **Start**
Tegenover Herkenrodehoeve
Opheersstraat 81, Opheers
- **Route = 5 km**
Landbouwbelevingsroute Heers
- **1** **Michaelhoeve**
Meer info op pagina 13
- **2** **Kruidenhoeve**
Meer info op pagina 13
- **3** **Herckenrodehoeve**
Meer info op pagina 49
- **4** **Het Karrehof**
Meer info op pagina 48

Landbouw beleven

Landbouw maakt deel uit van ons leven. We wandelen langs akkers, kijken naar grazende koeien en eten dagelijks producten die van het land komen. Toch staan we zelden écht stil bij het platteland. Veel mensen verloren de band die we van oudsher met het boerderijleven hebben. In Haspengouw is het boerenleven echter nog tastbaar aanwezig.

De **acht belevingsplekken** langs deze route doen je met andere ogen naar het landbouwlandschap kijken. Gebruik al je zintuigen en ontdek alles over kruiden, fruit en de bodem waar je op loopt.

1 Kruiden	5 Een hotel voor bijen
2 Dieren op de akker	6 Bodem
3 Oude hoogstamboomgaarden	7 Kapel & Hoeve
4 Fruitig Haspengouw	8 Holle weg

Je kan eender waar instappen op deze wandeling.
Volg gewoon de bordjes met het symbool
De route is in totaal 5 km lang.

Doen

Speel natuurbingo

Op het eerste gezicht zitten hier misschien niet zoveel dieren. Toch trekken de akkers, bloemrijke bermen, boomgaarden en holle wegen heel wat leven aan. Bijen, hommels, vlinders, muizen, konijnen, vleermuizen en vogels hebben het hier best naar hun zin.

Wie spot jij? Vink maar af!

Torenvalk

Deze kleine, in België veelvoorkomende roofvogel zie je vaak stil in de lucht hangen, turend naar muizen. Dit noemen we 'bidden'.

Buizerd

Veelvoorkomende, bruine roofvogel die je zeer makkelijk herkent wanneer hij in grote cirkels door de lucht zweeft. Hij speurt ook graag naar prooien vanop een paaltje.

Blauwe kiekendief

Deze indrukwekkende verschijning is een zeldzame wintergast. Met heel veel geluk kan je hem misschien wel spotten.

Ree

Reeën spot je het best in de schemering, dan zijn ze het actiefst. Van zodra ze je in de gaten krijgen, schieten ze weg!

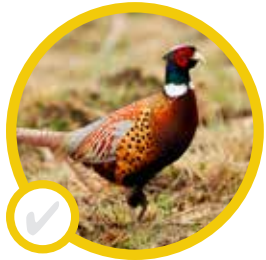

Haas

Deze snelle jongen kan wel 65 kilometer per uur lopen. Wanneer hij op de vlucht slaat, maakt hij bovendien gekke sprongen, waarbij hij plots van richting verandert.

Veldmuis

Veldmuizen snoepen graag graan. Daarom vind je hen regelmatig op velden. Ze staan graag op hun achterste poten.

Fazant

Deze vogel met zijn typische, lange staart is eigenlijk niet van hier. Hij werd lang geleden ingevoerd, waarschijnlijk door de Romeinen.

Geelgors

Deze slanke vogel ter grootte van een mus herken je van ver aan zijn gele kleur en prachtige zang.

Kramsvogel

Deze roodbruine lijsterachtige zie je vooral in de winter. Dan troept hij samen in boomgaarden en weilanden om de overschot van het fruit op te peuzelen. Zijn roep lijkt op het geluid van een haagschaar. Tsjak!

Gewone streeploopkever

Deze telg uit de kleurrijke loopkeverfamilie houdt niet enkel van heen-en-weer rennen, maar eet ook heel wat schadelijke insecten. Een graag geziene gast op de akker!

Batmangrot

In Heers leven heel wat vleermuizen. Ze gebruiken holle wegen, bomenrijen en andere lijnen in het landschap om de weg te vinden. Door de manier waarop de signalen die ze uitzenden terugkaatsen, weten de vleermuizen waar ze zijn. Zonder deze landschapselementen zijn ze 'blind'. In de koude wintermaanden vinden vleermuizen nauwelijks insecten om te eten. Daarom houden ze een winterslaap. De mergelgrotten zijn daar ideaal voor. Elk jaar overwinteren er honderden exemplaren van tien à twintig verschillende soorten in Heers. Vaak hangen ze daarbij ondersteboven aan het plafond van een grot.

Wilde marjolein

Belevingsplek 1

Kruiden

Welkom in onze wilde kruidentuin!

Neem eens een kijkje in de **drie bakken**. Zoals je op de borden aan het paaltje kan lezen, zit er in elke bak een andere soort grond, waardoor er ook andere planten groeien.

Schrob je pan eens met kruiden

Kruiden zijn niet enkel mooi om naar te kijken, ze zijn ook nuttig voor heel wat dieren, zoals bijen en vlinders. En voor mensen. We gebruiken kruiden trouwens niet enkel om onze favoriete gerechten op smaak te brengen. Boerenwormkruid werd vroeger bijvoorbeeld gebruikt om te ontwormen en tegen vlooien. Grote hoeveelheden kunnen echter dodelijk zijn. Met **paardenstaart** kan je dan weer je pannen uitschrobben. Dit kruid bevat namelijk het natuurlijk schuurmiddel SiO_2 . En met citroenmelisse hou je muggen op een afstandje.

Doen

Begin je eigen kruidentuintje

Verse kruiden zijn zoveel lekkerder dan kruiden uit een potje. En je kan ze eenvoudig zelf zaaien of planten.

Ter inspiratie:

Munt

Tips: Zet je best op een koele, vochtige plek in de zon of halfschaduw. **Lekker bij:** thee, Marokkaanse gerechten

Bieslook

Tips: Veel water en zon doen wonderen. **Lekker bij:** salades, sauzen, soep, pasta, rijst, aardappelen

Oregano

Tips: Doet het goed in de volle zon. **Lekker bij:** alle Zuiderse gerechten

Tips: Heeft het graag vochtig en zonnig. **Lekker bij:** Oosterse gerechten, rijst en slaatjes

Doen

Citroenmelisse

Tips: Zet je best in de volle zon. Heeft niet zoveel water nodig. **Lekker bij:** slaatjes, omeletten, sauzen en vis

Tijm

Tips: Zet je plantje in de zon en geef het niet te veel water. **Lekker bij:** vlees (op de barbecue), soepen en stoofpotjes

Peterselie

Tips: Een paar uurtjes zon per dag volstaan. Wel veel water geven. **Lekker bij:** salades, sauzen, soep, pasta, rijst, aardappelen

Basilicum

Tips: Plant in de schaduw of halfschaduw en geef veel water. In de winter zet je de plantjes best binnen. **Lekker bij:** pizza, pasta, soepen, vleesgerechten, eieren, tomaten, mozzarella

Doen

Maak je eigen pesto

Maal de basilicumblaadjes fijn, doe er wat peterselie bij en overgiet alles met olijfolie. Nu heb je een goede basis waaraan je allerlei ingrediënten kan toevoegen: een teentje knoflook, peper, zout, Parmezaanse kaas, pijnboomzaden of okkernoten. Bewaar de pesto in een gesloten pot in de koelkast. Bron: www.kruidjes.be

Kruidenhoeve

Je staat hier op een boogscheut van de Himpedelhoeve, die ook wel de **Kruidenhoeve** wordt genoemd. In deze Opheerse boerderij kom je namelijk alles te weten over kruiden. Daniëlle Houbrechts dompelt je graag onder in haar kruidige wereld. Je kan er terecht voor workshops, lezingen en kruidenwandelingen. En natuurlijk kan je ook proeven van al dat kruidig lekkers. Zo is er een groepsformule waar Daniëlle je tijdens een kruidenmaaltijd interessante verhalen vertelt. Dit kan ter plekke of op locatie. Alle info vind je op www.kruidjes.be

Michaelhoeve

Naast de kruidenhoeve ligt een andere vierkanthoeve: de Michaelhoeve. Op deze vakantieboerderij kan je nog proeven van het echte Haspengouwse boerenleven. Op en rond het erf vind je heel wat dieren zoals het oude runderras Bleu Blanc Belge. Het actieve landbouwbedrijf verbouwt vlas, tarwe, suikerbieten, cichorei, aardappelen en bonen. In de hoogstamboomgaard aan de hoeve vind je meer dan 50 soorten appelen, peren, kersen en pruimen.

Kruid of onkruid?

Sommige planten beschouwen we als onkruid. Nochtans zijn dit vaak heel nuttige planten. Neem nu de grote **brandnetel**. We weren hem maar al te graag uit onze tuin, maar hij trekt enorm veel insecten aan, waaronder rupsen. En waar rupsen zijn, zijn in de zomer kleurrijke vlinders. Sommige vlindersoorten hebben enkel de grote brandnetel als waardplant: dat wil zeggen dat ze enkel hier hun eitjes leggen. Daarom kan je in een hoekje wat netels laten staan.

Bang dat ze je tuin zullen overwoekeren? Zet de netels dan in een bloempot, dan kan je ze perfect onder controle houden. De jonge scheuten van de grote brandnetel kan je eten. In soepen, sauzen of pesto, bijvoorbeeld. De blaadjes zitten vol met mineralen zoals calcium, kalium, magnesium en ijzer.

Doen

Maak brandneteltempura

Ingrediënten

Een 30-tal jonge brandnetelbladeren • 125 g bloem
1/4 liter blond bier • 1 eigeel • 1 snuifje zout
1 snuifje nootmuskaat • 1 mespunt sambal
1 theelepel olie • 1 opgeklopt eiwit • arachideolie

Bereiding

Meng bier, eigeel, bloem, zout en nootmuskaat in een kom tot een dik deeg en voeg dan de olie toe. Schep er voorzichtig het eiwit door. Haal de bladeren een na een door het deeg (er moet slechts een dun laagje deeg op de bladeren zitten) en bak ze in hete olie in een wok.

Doen

Brandnetels planten

Als je brandnetels in toom wil houden, kan je ze in potten planten. Brandnetels kan je planten van november tot april.

De jonge scheuten kan je oogsten van februari tot mei. Neem enkel de jonge blaadjes bovenaan de plant. Als je met een pot werkt, kan je zelfs tot november oogsten. Een paar stevige handschoenen beschermen je tegen ongewenste prikkies!

1. Leg een brandnetelplant op een pot die voor drie vierde met potgrond is gevuld.
2. Bedek met 2 à 4 cm potgrond.
3. Geef een beetje water.
4. Laat de natuur haar gang gaan.

Bron: velt vzw

Graan

Langs de akkers

Deze wandeling leidt langs heel wat akkers waarop verschillende gewassen worden verbouwd. Met een beetje geluk zie je ook akkervogels die graag een graantje meepikken.

Doen

Weet jij waarvoor deze gewassen gebruikt worden?

Schrijf zoveel mogelijk producten op waarin ze verwerkt worden.

Mais wordt gebruikt in

.....

.....

Tarwe wordt gebruikt in

.....

.....

Aardappelen worden gebruikt in

.....

.....

Gerst wordt gebruikt in

.....

.....

Weetje

Een kleintje met mayonaise

België is het **patattenland** bij uitstek. Onze boeren produceren elk jaar maar liefst 3,4 miljoen ton van deze knollen. Een groot deel daarvan wordt uitgevoerd naar het buitenland. En natuurlijk worden er ook veel frietjes van gesneden.

Lente op de akker

Vanaf maart barst de grote drukte op de akker los. Tijdens deze maand maken landbouwers hun percelen zaai- en plantklaar. Overal op velden en wegen kom je nu grote landbouwvoertuigen tegen. Vanaf april gaan de maïs, aardappelen en zomergroenten de grond in.

Vers van het veld: radijs, sla, jonge prei, rabarber, asperge, aardbeien, broccoli, primeur-aardappelen, spinazie, erwtes

Doen

Poot eens een aardappel

Boeren houden een deel van hun aardappelen opzij en planten die het jaar erna in de grond. Dit noemen we **poten**. Dat kan jij thuis ook. Poot aardappelen en bak er zelf frietjes van.

1. Neem een aardappel en laat hem een poosje liggen in een halfdonkere, niet te warme ruimte, tot er van die gele plantjes op groeien. Dat zijn de kiemen. Kies een paar mooie, niet-gerimpelde aardappelen met een kiemscheut van ongeveer 1 cm.
2. Neem een grote bloempot of emmer en vul die voor drie vierde met aarde. Plant de aardappel 5 à 10 cm diep in een kuiltje.
3. Geef regelmatig wat water.
4. Als je plantje 10 cm groot is, doe je er nog wat aarde bij om de stengel meer steun te geven. Zorg dat je geen aarde op de blaadjes doet.
5. Dat herhaal je als de plant 25 cm hoog is. Blijf goed water geven.
6. Opgelet: de bloemen en vruchten die bovengronds aan je plantje komen, zijn giftig. Ook aardappelen die boven de grond uitkomen, worden giftig. Bedek ze snel met wat extra potgrond.
7. Na twee maanden kan je aardappelen oogsten. Bewaar ze daarna nog 2 à 3 dagen op een droge, donkere plek voor je ze opeet.

Zomer op de akker

In de zomer zijn de gewassen op hun mooist. Maïs, aardappelen, tarwe en gerst zijn nu (bijna) volgroeid.

Vers van het veld: bonen, erwten, courgette, spinazie, wortelen, tomaat, aardbeien, bessen, kersen

Herfst op de akker

In het najaar zie je soms 'gras' op de akkers. Dat is recent ingezaaid **wintergraan**.

Zie je prachtige, gele velden in de herfst? Dat is **gele mosterd**, een soort groenbemester. Door deze tussen twee teelten door aan te planten, voorkomt de boer de groei van onkruid en verbetert hij de kwaliteit en structuur van de bodem.

Vers van het veld: bonen, spinazie, herfstprei, selder, pompoen, kolen, appels, peren, braambessen

Winter op de akker

Ook in de winter zie je granen op de akkers, zoals **wintertarwe** en **wintergerst**.

Vers van het veld: knolselder, pastinaak, rapen, kolen, spruiten, witloof, aardpeer, veldsla, schorseneren, peterselie

Weetje

Akkers met een geurtje

Gevoelige neus? Dan is het goed om weten dat landbouwers hun akkers niet mogen bemesten op zon- en feestdagen. Ook van september tot februari ben je verzekerd van een 'geurloze' wandeling.

Veldleeuweriken

Belevingsplek 2

Dieren op de akker

De gewassen die hier worden geteeld, zoals tarwe, aardappelen en maïs, voeden heel wat monden. En niet enkel die van mensen. Ook muizen, reeën en dassen durven weleens van de gewassen snoepen. En de akkervogels natuurlijk.

Gevleugelde akkerhelden

De akkervogels hebben hun naam niet gestolen. Ze zijn immers afhankelijk van akkers. In de zomer eten ze insecten en zaden, in de winter schakelen ze over op granen en onkruidzaden. In de moderne, efficiënte landbouw blijft echter geen onkruid en graan op de velden staan. Daardoor gaan typische akkervogels zoals de **geelgors** en veldleeuwerik flink achteruit.

Weetje

Klassiek geschoolde vogel

Het gezang van de geelgors klinkt ons als muziek in de oren. Letterlijk. Het lied van deze gele vogel vormde namelijk de inspiratie voor de Vijfde Symfonie van Beethoven.

B. akkerbrood

Akkervogels houden ervan als er een beetje graan blijft staan. Daarom werd het **b. akkerbrood** gelanceerd, een lekker broodje dat op en top Haspengouws is. Het graan komt van lokale velden en wordt op een plaatselijke molen gemalen. Bovendien wordt er geïnvesteerd in graan dat blijft staan voor dieren.

Het b. akkerbrood is een van de producten die het '**Kortweg natuur**'-kwaliteitslabel mogen dragen. Je leest er alles over op www.kortwegnatuur.be

Hoogstamboomgaard

Belevingsplek 3

Oude hoogstamboomgaarden

Vroeger had haast elke Haspengouwse boerderij een boomgaard. De koeien eten van het gras onder de bomen en de boer geniet in de herfst van heerlijk, vers fruit. Om te voorkomen dat de koeien de blaadjes opeten, werden ze op een hoge stam gekweekt. Vandaar de naam **hoogstamboom**.

In de boomgaard

De hoogstamboomgaard, vaak omringd door een meidoornhaag en een smeedijzeren poort, heeft eeuwenlang het Haspengouwse landschap mee bepaald. Na de Tweede Wereldoorlog echter werden veel hoogstambomen gekapt en vervangen door laagstam. Die lagere bomen produceerden meer fruit en het plukken ging ook sneller. Daarmee dreigde een van dé symbolen van het Zuid-Limburgse landschap te verdwijnen.

Gelukkig werd er de laatste jaren veel moeite gedaan om de hoogstam in ere te herstellen, want er zijn heel wat dieren die graag tussen de fruitbomen vertoeven. Sommige van die soorten ziet de fruitboer liever niet komen, terwijl anderen net helpen om boomgaardvandalen te bestrijden.

Kleine uiltjes en luie muizen

Een geliefde hoogstambewoner is de steenuil. Dit kleine uiltje maakt zijn nest graag in holtes in oude stammen. Om hem te helpen, werden hier ook nestkasten geplaatst. Steenuilen wagen zich weleens in de buurt van mensen en zijn ook overdag actief. Als je geluk hebt, tref je er eentje op een paaltje aan. De steenuil is verzot op muizen, kikkers, regenwormen en kevers.

Ook voor de eikelmuis is zo'n boomgaard aantrekkelijk. Deze zeldzame muis herken je aan zijn Zorromasker. Hij eet graag fruit en behoort tot de slaapmuizen. Die naam is terecht. Hij slaapt namelijk zo'n 7 maanden per jaar.

Uitgevlooid

Vijand nummer één van de perenteler? De perenbladvlo! Dit kleine insect laat een zoet, kleverig goedje achter op de peren. Dat trekt zwarte schimmels aan die de peren overwoekeren. Insecticiden doden de vlo, maar ook haar vijanden. De perenbladvlo herstelt zich sneller dan de insecten die hem opeten, waardoor het probleem enkel maar groter wordt. Daarom grijpen veel landbouwers naar natuurlijke hulpmiddelen.

In het voorjaar zie je perenbomen die helemaal wit zijn gespoten. Dit is geen vergif, maar een laagje witte klei. De perenbladvlo legt haar eitjes liever niet op zo'n vreemde boom. Boeren helpen ook de natuurlijke vijanden van de vlo, zoals spinnen. Door boombanden aan de stammen te hangen, biedt de boer hen een goede overwinterplek.

Oorwormen

Oorwormen zijn geen wormen en kruipen niet in je oren. Het zijn nuttige roofinsecten die onder andere bladluizen op het menu hebben staan. De fruitboer helpt hen door oorwormpotjes te plaatsen.

Doen

Maak een oorwormhuis

Ook last van bladluizen in de tuin? Maak dan een oorwormpotje. Neem een terracotta bloempot en vul die op met stro of houtwol. Hang je oorwormhuis ondersteboven tegen de stam van een boom.

Hoogstamappels

Belevingsplek 4

Fruitig Haspengouw

Hier sta je tussen het lekkerste wat Haspengouw te bieden heeft: fruit. Appelen, peren, pruimen, kersen en krieken groeien aan bomen. Deze bomen kunnen we snoeien in verschillende vormen: hoog, laag, breed en smal. Bessen, bramen en frambozen groeien aan lage struiken. Zij hebben een steundraadje nodig als houvast voor hun dunne takjes.

Proef van het landschap

Hier kan je genieten van verschillende soorten fruit. Je zal zien dat het fruit niet zo gaaf is als in de winkel en dat je niet alle soorten het hele jaar door kan oogsten. We gebruiken uiteraard geen bestrijdingsmiddelen. Proef maar eens, en ontdek zelf dat ook fruit met een paar bruine plekken heel lekker kan zijn. Oh ja, het is natuurlijk niet de bedoeling dat je fruit mee naar huis neemt. Laat ook nog wat over voor andere fruitproevers!

Goedgeplukt

Het spreekt voor zich dat een fruitboer niet blij is als iedereen zomaar zijn fruit plukt. Er zijn echter hoogstamboomgaarden waar je mét toestemming van de eigenaar wel mag gaan plukken. Je vindt ze op www.goedgeplukt.be

Doen

Word wildplukker

Een wildplukker is iemand die eten uit de natuur haalt. Appelen, peren, kersen: de natuur heeft ons heel wat fruit te bieden. En wie snoept er nooit van okkernoten of tamme kastanjes? **Maar er is ook heel wat natuurlekkers waar je misschien niet meteen aan denkt.**

Braambessen zijn lekker om zo te eten, en in yoghurt of gebak.

Vlierbessen kan je koken en van de bloesemschermen maak je een lekkere siroop. En heb je al eens een vlierbloesemscherm in beignetdeeg gedoopt en dan gefrituurd? Hm!

De bessen van de **sleedoorn** worden verwerkt in jam, sap en likeur. Het zijn eigenlijk wilde pruimen.

De bessen van **meidoorn** kan je zowel rauw als gekookt eten en worden in gelei verwerkt. Meidoorn helpt bij het verlagen van de cholesterol.

De jonge blaadjes van **paardenbloemen** geven je slatje een bittere toets. Van de bloemen kan je gelei maken en de gebrande wortels worden gebruikt als koffievervanger.

Rozenbottels van de **hondsroos** kan je zo eten. Wel even de pitjes verwijderen. Van de gedroogde blaadjes van deze wilde roos zet je een kop dampende thee.

Wilde **kruisbessen**, ook wel bekend als stekelbessen, zijn zeldzaam. Ze worden ook vaak gekweekt. De rijpe vruchten kan je zo eten, van de onrijpe bessen wordt jam gemaakt.

De bessen van **gele kornoelje** bevatten veel vitamine C en worden verwerkt tot sap, gelei en zelfs wijn.

De noten van de **hazelaar** zijn rijp als de bladeren die om de vrucht zitten geel beginnen te worden.

Mispels eet je een paar weken na het plukken, wanneer ze al bruin zijn. Schil ze, verwijder de pitten en eet ze als fruit. Ze smaken een beetje naar gedroogde pruimen.

Tips voor wildplukkers

- Was de bessen, bladeren of noten altijd goed voor je ze opeet. Er kunnen parasieten op zitten waarvan je erg ziek kan worden.
- Verzeker je ervan dat wat je plukt niet giftig is. Vooral bessen en paddenstoelen zijn 'gevaarlijk': veel eetbare soorten lijken op giftige.
- Pluk enkel waar het mag. Dus niet in een tuin of privéboomgaard.
- Laat nog wat over voor andere wildplukkers en dieren.
- Je plukt best niet langs drukke wegen of paden waar veel mensen hun hond uitlaten. Je begrijpt wel waarom. :)

Doen

Maak vlierbloesemsiroop

1. Pluk op het einde van de lente 40 bloesemschermen. Doe dit 's ochtends en kies de schermen die nog veel geel stuifmeel bevatten. Niet wassen, anders spoel je het stuifmeel weg.
2. Vul een bokaal met vlierbloesems en twee in schijfjes gesneden biocitroenen. Druk goed aan.
3. Giet koud water in de bokaal tot alles onder water staat en laat 24 uur trekken op een warme plek.
4. Zeef het sap door een neteldoek. Voeg suiker toe en roer tot die volledig is opgelost.
5. Verwarm het sap tot net onder het kookpunt.
6. Laat afkoelen in glazen flessen.
7. Leng deze sterke siroop aan met (spuit)water voor een heerlijke vlierbloesemlimonade.
8. Voor volwassenen: je kan ook een beetje siroop toevoegen aan een glaasje witte wijn.

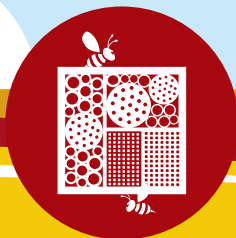
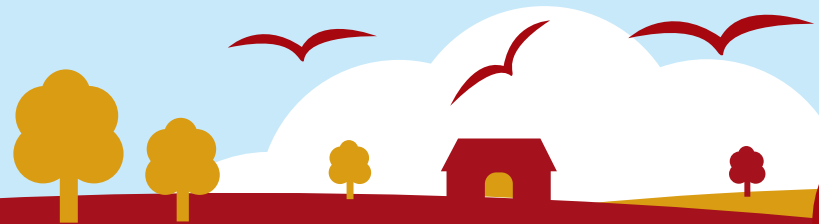

Solitaire bijen

Belevingsplek 5

Een hotel voor bijen

De gaatjes in de blokken en stengels in dit bijenhotel worden door solitaire (alleenstaande) bijen gebruikt om hun eitjes in te leggen. Ze zoeken daarvoor een warm en droog plekje. Daarom heeft dit hotelletje een dak en zijn de openingen van de gaatjes naar de zon gericht.

Hotel 'In de Bijenkorf'

In de winter gaan insecten op hotel. Lieveheersbeestjes geven de voorkeur aan kistjes met veel kleine ruimtes, omdat ze graag in groep overwinteren. Pissebedden, die veel afval opruimen in de tuin, zoeken ruime spleten tussen gestapelde stenen of dakpannen. En ook bijen gaan op zoek naar een geschikt overwinterplekje.

Wanneer we aan bijen denken, denken we aan honingbijen, die samenwonen in een bijenkorf of -kast. Er zijn echter ook bijen die alleen leven. Dit noemen we **solitaire bijen**. Zij maken in de winter een nestje voor zichzelf, in de grond of een holte, zoals een holle stengel. Vroeger, toen onze landschappen nog niet zo netjes opgeruimd waren, vonden solitaire bijen makkelijk een geschikt stekje. Nu is alles efficiënter ingericht en moeten we insectenhôtels plaatsen om deze nuttige dieren een handje te helpen. In zo'n insectenhotel vinden ze holtes in alle soorten en maten. Voor elk wat wils!

Doen

Als je het hotel van dichtbij bekijkt, zie je dat sommige holtes zijn dichtgemetseld.

Die kamers zijn bewoond.

Hoeveel bewoonde holtes tel je?

Doen

Maak een insectenhotel

Je kan thuis heel eenvoudig een insectenhotel maken.

Bundel hiervoor wat holle stengels en takjes.

Je kan ze in een mooi huisje of een houten kader stoppen, maar dat hoeft niet. Een leeg conservenblik kan ook dienen. Hang je insectenhotel op een

beschut plekje uit de wind en in de zon.

Insectenparadijs

Veel insecten eten schadelijke insecten zoals bladluizen. Andere, zoals de **honingbij**, zorgen dan weer voor het bevruchten van planten. Maak van je tuin een insectenparadijs door overwinterplekken te creëren. Bijkomend voordeel: deze insecten zullen heel wat tuinvogels aantrekken. Voor je het weet, wemelt je tuintje van het leven.

- Uitgebloeide planten laat je tot in de lente staan. Vooral in holle stengels nemen insecten(larven) graag hun intrek.
- Hark je bladeren op hoopjes en laat die liggen in hoekjes.
- Leg een paar stenen in je tuintje. Veel insecten kruipen hier graag onder.
- Voorzie een hoekje waar je wat takken op een hoopje legt.
- Gebruik geen pesticiden.

Wat bloeit daar in de berm?

In bermen vind je heel wat bloemen, zeker op plekken waar geen pesticiden worden gebruikt. Deze bloemen zijn belangrijk voor nectardrinkers zoals vlinders en bijen. **Kan jij deze bermhelden spotten?**

Look-zonder-look

Deze plant is niet verwant met look, maar dankt haar naam aan de geur die vrijkomt als je de blaadjes tussen je vingers wrijft. Het is een waardplant voor verschillende vlinders en trekt veel bijen aan. Ook vee snoept er graag van. De jonge blaadjes kan je eten als salade en de zaden vormen een alternatief voor mosterdzaadjes.

Bijvoet

Bijvoet groeit langs bijna alle Vlaamse veldwegen. Pelgrims legden de donkergroene blaadjes met grijze onderkant in hun schoenen om geen zweetvoeten (en dus blaren) te krijgen.

Kamille

De oude Egyptenaren gebruikten deze plant al, die bekend staat om haar kalmerende, pijnstillende en ontstekingsremmende werking. Laat een theelepeltje gedroogde kamille vijf minuten trekken voor een verkwikkende tas thee.

Boterbloem

Boterbloemen zijn giftig. Ze smaken ook helemaal niet naar boter. Zelfs het vee graast er vakkundig omheen. Gek genoeg kunnen reeën de bloem wel verdragen. De gele bloemen trekken ook heel wat insecten aan, die zich tegoed doen aan het stuifmeel. Er zijn verschillende soorten boterbloemen in Vlaanderen.

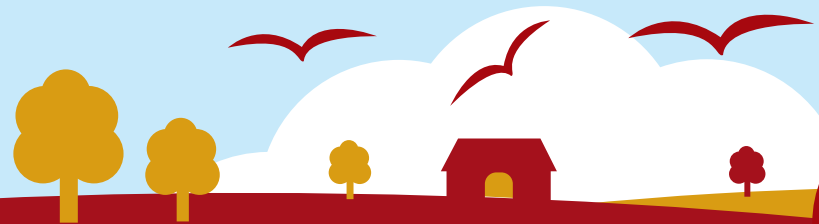

Bewerking van de bodem

Belevingsplek 6

Bodem

Op deze plek zie je goed hoe de huizen en boerderijen wat lager liggen en de akkers, boom- en wijngaarden hogerop. Dat is niet toevallig! De lage gronden zijn nat en minder vruchtbaar. Ideaal om te wonen en waterputten te maken. De hoger gelegen gronden zijn droger en heel vruchtbaar. Perfect om granen, groenten of fruit op te kweken.

Een bodem vol leven

We lopen er de hele dag op, en toch staan we zelden stil bij wat zich onder de grond afspeelt. Elke landbouwer weet dat een goede oogst begint bij een gezonde bodem. Het is daar waar zaadjes kiemen en groeien en waar planten hun water en voedingsstoffen halen.

Voorals bioboeren doen er dan ook alles aan om de grond gezond en levend te houden. Zij werken met organische mest die de bodem verrijkt. In een biologische bodem leven heel wat organismen die plantenresten omzetten in humus en voedingsstoffen. Met 'organismen' bedoelen we bacteriën, schimmels en dieren zoals **regenwormen**.

Doen

Tipje van de sluier

Til het deksel op en neem een kijkje achter de schermen van de bodemfabriek.

Schrijf hier op wat je ziet:

.....

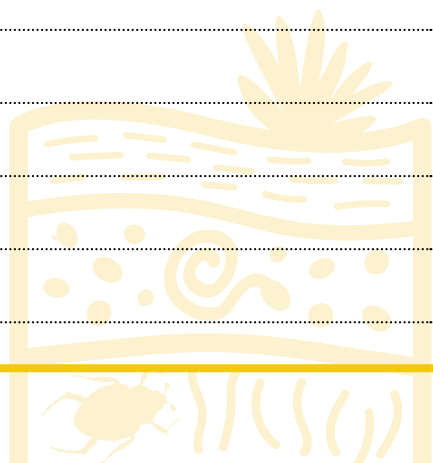
.....

.....

.....

.....

.....

Tunnelgravers

Regenwormen zijn heel nuttige dieren. Zij veranderen de structuur van de bodem, zodat planten makkelijker voedsel kunnen ophalen via hun wortels.

Wist je dat er **drie soorten regenwormen** zijn?

1. De strooiselbewoner

Uiterlijk: rood aan de bovenkant

Diensten: hij verteert plantenresten, maar heeft niet zoveel invloed op de bodemstructuur.

2. De bodembewoner

Uiterlijk: grauwe kleur aan boven- en onderzijde

Diensten: eet zich een weg door de grond heen en heeft een gunstige invloed op de bodemstructuur.

3. De pendelaar

Uiterlijk: de bovenkant is rood, hij is groter dan zijn neefjes en heeft een platte staart

Diensten: hij graaft één verticale gang waar hij zijn hele leven heen-en-weer blijft pendelen. Daardoor heeft hij niet veel invloed op de bodemstructuur, maar wel op de beworteling, waterafvoer en luchtaanvoer.

Belevingsplek 7

Kapel & Hoeve

Dit kapelletje staat op een kruispunt van oude wegen, tegenover een hoeve. Dergelijke kapellen en kruisen vind je nog vaak terug in het landschap (let er maar eens op als je gaat wandelen). Ze zijn meestal meer dan 100 jaar oud.

Het Karrehof

In deze gerestaureerde vierkantshoeve uit 1799 kan je overnachten in een stille, groene omgeving. Naast gastenkamers in de hoeve zelf, kan je ook terecht in de afzonderlijke vakantiewoning. Er vinden heel wat activiteiten en teambuildings plaats en je kan genieten van een ontbijt met ambachtelijke producten of een avondmaal met verse, biologische producten uit de tuin. www.domeinmarsnil.be

Weetje

Graanschuur van Vlaanderen

Omdat er in Zuid-Limburg zoveel graan wordt geteeld, noemt men Haspengouw ook weleens 'de graanschuur van Vlaanderen'.

Imposante Herkenrodehoeve

Niet langs de route, maar vlakbij, aan de Opheersstraat, ligt De Herkenrodehoeve. Ze dankt haar naam aan de Abdij van Herkenrode, die hier een van haar belangrijkste landbouwuitbatingen had. De oudste gebouwen, waaronder het woonhuis, dateren van 1639.

Momenteel geeft dit gebouw onderdak aan een ontwerpbureau en vergaderzalen. In de tiendschuur kan je evenementen organiseren en op vrijdag, zaterdag en maandag zijn de binnenkoer, stallen en tuin vrij toegankelijk. Je kan er werk van de Limburgse kunstenaar Robert Vandereycken bewonderen. www.herkenrodehoeve.be

Weetje

Eén tiende schuur?

De grote dwarsschuur van een vierkanthoeve wordt ook de tiendenschuur of tiendschuur genoemd. Hier werd het graan opgeslagen. Vroeger moesten boeren één tiende van hun graan afstaan aan de landheer, als belasting. Vandaar de naam. De tiendenschuur van de Herkenrodehoeve dateert uit de 18de eeuw en werd recent gerestaureerd.

Vierkante hoeves

De Romeinen wisten het al: de Haspengouwse grond is de beste van Vlaanderen. Daarom kent deze streek een rijke landbouwgeschiedenis. En dat rijk mag je gerust letterlijk nemen. De grote vierkanthoeves die her en der in het landschap opduiken, vormen een bewijs van de welvaart die de vruchtbare leemgrond al eeuwenlang met zich meebrengt.

De vierkante vorm biedt de bewoners veiligheid en een goed overzicht. Ook vandaag gonst het achter veel van deze poorten nog van de bedrijvigheid

Holle weg

Belevingsplek 8

Holle weg

Een holle wat?

Een holle weg is een weg die zoveel lager ligt dan het land er omheen, dat je vaak enkel nog de weg ziet en niet meer het landschap in de omgeving.

In de holle weg

Holle wegen zijn vaak honderden jaren oud. Ze ontstonden doordat mensen telkens dezelfde routes door het landschap volgden, te voet, maar vaak ook met paard en kar. Ook de natuur hielp een handje: wind en water schuurden de paadjes steeds dieper en breder uit, zodat ze enkele meters lager kwamen te liggen dan het omringende landschap. Als je door zo'n holle weg wandelt, merk je dat het er in de zomer koeler en in de winter warmer is dan elders. Dit microklimaat trekt heel wat planten, vogels en kleine zoogdieren aan. Ook de das maakt zijn burcht graag in de steile wanden van de holle weg.

Sporen in de holle weg

De twee bewoners van de holle weg die het meest tot de verbeelding spreken, zijn de das en de vos. Wie goed oplet, ontdekt de ingangen naar hun holen in de zijwanden van holle wegen. Let wel: beide diersoorten houden er niet van als ze gestoord worden. Blijf dus altijd op een afstandje van de hopen en hou je hond aan de leiband! Dassen en vossen zijn alleseters en zijn vooral 's nachts actief, al jagen vossen in onverstoorde gebieden ook graag overdag.

De dassenburcht

Dassen leven in burchten. Zo'n burcht wordt vaak gedurende meerdere generaties bevolkt door dezelfde familie. Er zijn meerdere uitgangen en de gangen kunnen vele meters lang zijn. Naast de hoofdburcht, zijn er ook verschillende bijburchten en vluchtpijpen. Dassen leven met 3 tot 6 individuen bij elkaar en gaan vooral 's nachts op pad.

Hoe herken je een dassenhol?

De ingang van een dassenburcht is breder dan hoog en de ingang is onderaan vlak. Dassen zijn ijverige gravers. Er ligt vaak een hele berg vers gegraven zand voor de ingang, en nestmateriaal (gras, varens) dat ze overdag 'luchten'.

Tekst en redactie

Leen Raats (Schrijfbureau Teksttype)

Grafische vormgeving

Luc Schreurs (Blikvoer)

Foto's

RLH, Vildaphoto

Verantwoordelijke uitgever

Gemeente Heers
Paardskerkhofstraat 20
3870 Heers

‘Landbouw anders beleven – op ontdekking langs Heerse hoeses’
is een LEADER-project dat werd gerealiseerd met financiële steun van
Europa, Vlaanderen, de provincie Limburg en de gemeente Heers

www.vlaanderen.be/pdpo
<http://ec.europa.eu/agriculture/>
www.platteland.limburg.be

Via de **Landbouwbelevingsroute Heers** neemt **'Landbouw anders beleven'** je mee op ontdekking langs hoeves in het landelijke Heers. Onderweg kom je langs **acht belevingsplekken** die je het Haspengouwse boerenlandschap met al je zintuigen doen beleven.

Geniet ervan!

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling
Europa investeert
in zijn platteland

